

A nemescsaládok leányainak nevelése többnyire nem otthon történt, hanem a hűbérúr udvarában vagy valamelyik női kolostorban. Nemcsak sajátos „női” tevékenységekre (varrás, szövés, hímzés) oktatták őket, hanem – egyes korabeli források szerint a fiúknál alaposabb – szellemi képzésben is részesültek, megtanulták a hét szabad művészet elemeit: írni-olvasni, éneket előadni, színes történeteket mesélni, s elsajátították a latin nyelvet is.

VÁRÚRNÖK

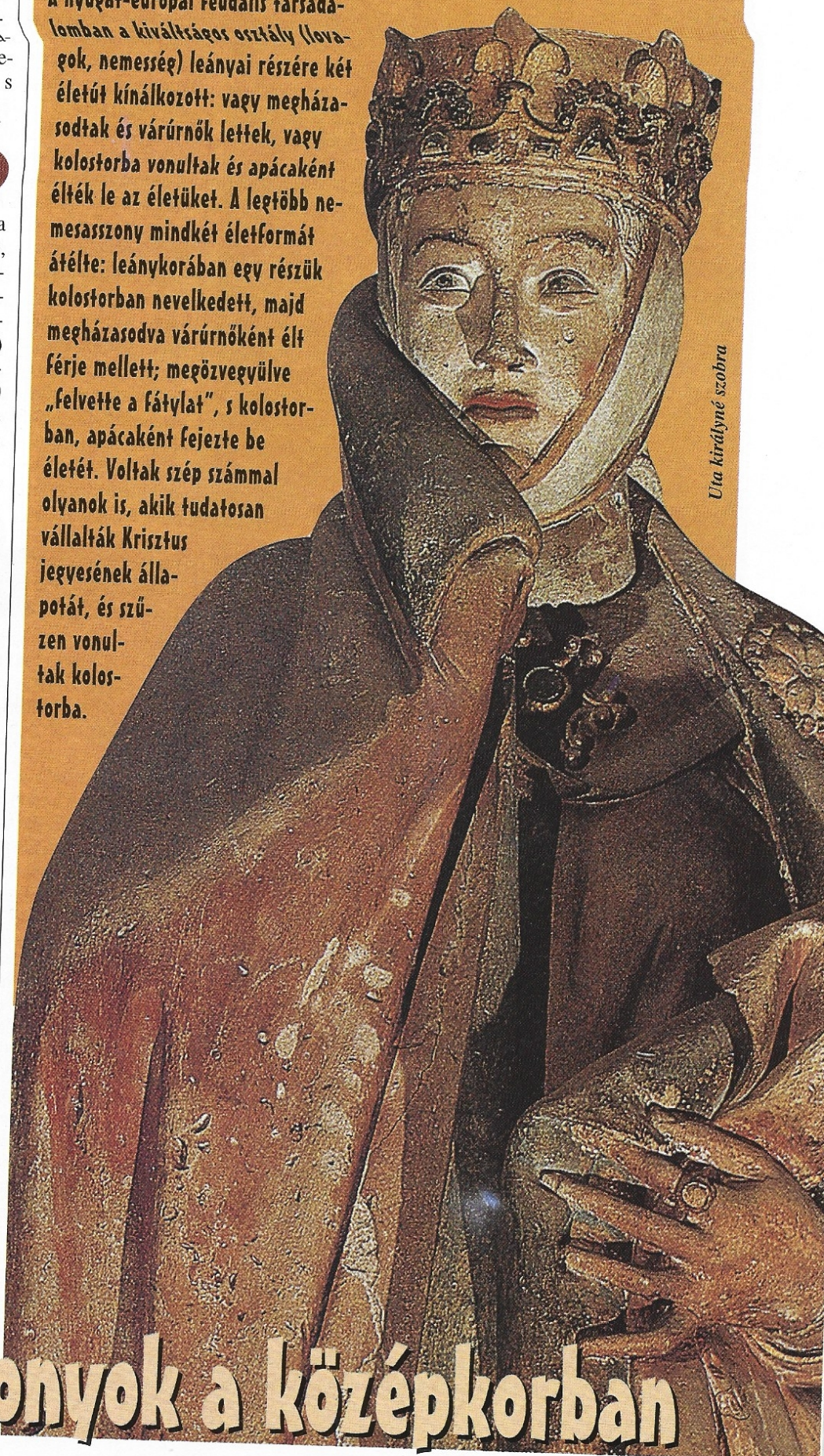
A legtöbb középkori szokásjog szerint a lány 12 éves korában vált nagykorúvá, vagyis a házasságra alkalmassá. A legtöbbben 14 éves korukban már ténylegesen házasságban éltek, valamely vár, lovagi háztartás, „familia” úrnői, azaz dámák (*dame*) voltak. A korán házasodó úrnő 20 éves kora táján már többgyermekes anya volt, 30 éves kora körül pedig már nagymama, s igen gyakran özvegy – hacsak időközben nem halt bele valamelyik szülésbe.

Milyen volt a középkori nemesasszony helyzete a házasságban? A francia történészek egyöntetű véleménye szerint szabaddabb volt, mint az újkorban (amikor örökös kiskorúságra ítéltetett, s apja, majd férje gyámsága alatt állt), szélesebb jogképességgel és nagyobb cselekvőképességgel rendelkezett, mint a 16. századtól a 20. századig bármikor. Javaival, vagyonával nagyobb mértékben rendelkezhetett, nagyobb gazdasági szabadságot élvezett. Házassága alatt férje kezelte javait, de nagyobb tranzakciót csak felesége jóváhagyásával hajthatott végre, s annak örökségét, valamint az özvegyi ellátmányt véglegesen nem idegeníthette el. Ahogy *Vincent de Beauvais* 13. századi enciklopédiaszerző kifejezte: a feleség se nem úrnője, se nem szolgálója férjének, hanem társa (*nec domina, nec ancilla, sed socia*). A különböző adományozásokról kiállított oklevelekben rendszerint együtt szerepel férj és feleség.

A lovagvárakban többnyire igyekeztek a férfiak és a nők életterét elválasztani egymástól. A nők számára fenntartott rész volt az úrnő igazi birodalma: itt éltek vele együtt a kiskorú gyermekei, leányai, valamint a várúr hűbéreseinek, papjainak az udvarban nevelkedő leányai, a szolgálók, s előkelőbb családok esetében az udvarban élő nemesasszonyok. A várúrnő elsődleges feladata az utódok, örökösök biztosításán kívül a reprezentálás volt: ünnepségek, jeles események, vendégek fogadása alkalmával fényes ruhában pompázni – leányaival, női

VÁRÚRNÖK ÉS APÁCÁK

A nyugat-európai feudális társadalomban a kiváltságos osztály (lovagok, nemesség) leányai részére két életút kínálkozott: vagy megházasodtak és várúrnők lettek, vagy kolostorba vonultak és apácaként élték le az életüket. A legtöbb nemesasszony mindkét életformát átélte: leánykorában egy részük kolostorban nevelkedett, majd megházasodva várúrnőként élt férje mellett; megözvegyülve „felvette a fátylat”, s kolostorban, apácaként fejezte be életét. Voltak szép számmal olyanok is, akik tudatosan vállalták Krisztus jegyesének állapotát, és szűzen vonultak kolostorba.

Uta királyné szobra

Nemesasszonyok a középkorban

kíséretével együtt – férje oldalán. Az úrnő dolga volt a szorosán vett háztartás irányítása: gondoskodás az éleletről, ruházatról, a szolganép felügyelete. Rendszerint ő adta férjhez a szolgálólányokat, jobbagylányokat.

Speciális feladata volt az uradalomban élő asszonyok, lányok védelme. Egy penitenciáskönyv azt ajánlja, hogy a dámák szüntelenül járjanak közben férjüknel a birtokon élő alattvalók érdekében, mert „*senki sem tudja náluk jobban meglágyítani egy férfi szívét*”, mégpedig az ágyban „*ölelésekkel és simogatásokkal*”. Lambert családi krónikája el is mesél egy esetet, amikor egy házasulandó lány, akin a gróf emberei egy megszegyenítő járandóságot akartak behajtani, a grófnéhoz fordult. A grófné, mikor leszállt az éj, „átölelte férjét”, és a „megpuhított” gróf meghallgatta a kérést, s eltörölte ezt a méltatlan adót.

A várúrnőre akkor hárult igazán sokféle feladat és felelősség, amikor férje nem volt otthon. S ez volt a gyakoribb eset, mert a lovagok hol hadakoztak valahol, hol hűbéruuk vagy a király udvarában időztek, hol lovagi tornákon szórakoztak vagy felvették a keresztet, s hosszabb időre elmentek

a Szentföldre, ahol esetleg fogságba estek. Ilyenkor az úrnő minden tekintetben helyettesítette férjét, még olyan teendők terén is, amelyek egyébként nem tartoztak a nőkre, vagy éppenséggel tilos volt számukra. Ezek közé tartozott a parancsolás és büntetés joga, mert ez fegyverfogással járt, ez pedig nőnek elvileg tilos volt. De ha ezt a hatalmat (fiörökös hiányában) a nő örökölte, s férje az ő nevében gyakorolta, akkor általában az asszony jelen volt férje mellett.

A férj távolléte idején az úrnő kezelte az uradalmat, irányította a gazdálkodást, ellenőrizte az intézőket, ő tartotta karban a várat, szükség esetén meg is védte azt, s nemegyszer kellett fegyverrel védekeznie az agresszív szomszédokkal szemben. Férje nevében jogi aktusokat is kezdeményezhetett, adásvételi szerződéseket írhatott alá, birtokügyekben pereskedhetett. Ha férje hűbérúr volt, akkor fogadhatta a hűbéresek homagiumát. Ha férje fogságba esett, rendszerint ő gyűjtötte össze a váltságdíjat, ő tárgyalt szabadon bocsátása feltételeiről. Ha pedig férje meghalt, ő volt végrendeletének végrehajtója. Tudunk olyan asszonyokról, akik páncélinget húztak, kardot fogtak és lovon harcoltak a feudális anar-

chia csetepatéiban, mint *Montforti Izabella*, sőt olyanokról is, akik seregeket vezettek, háborút viseltek, mint *Matild*, *Hódító Vilmos* unokája, *I. Henrik* angol király leánya, *V. Henrik* császár özvegye, *II. Plantagenet Henrik* angol király édesanyja. Voltak olyanok, akik a nagypolitikában játszottak irányító szerepet, mint *Matild* toscanai grófnő, *VII. Gergely* és utódainak egyik legfőbb szövetségese az investitúraharcban, vagy a kiskorú fiaik nevében régensként országokat kormányzó asszonyok, mint *Theophano*, *III. Ottó* német-római császár, *Ágnes*, *IV. Henrik* vagy *Kasztiliai Blanka*, *IX. Lajos* francia király édesanyja.

Georges Duby, aki több száz középkori nemes úrnő életútját próbálta kihámozni a korabeli források szűkszavú híradásaiból, szemléletesen így jellemzi e nők életkörülményeit: „*Aki valóságos képet akar kapni arról, milyen volt a nők élete akkor és ott, annak figyelembe kell vennie a háborúk és a színlelt háborúk, a lovagi tornák állandó közelségét, oda kell képzelnie melléjük vagy tíz heves, lovát táncoltató, páncélját tisztogató, csatakos, lószerszám- és hűgyszagú férfit, akik több figyelmet szentelnek lovaiknak, mint a nőknek; a nőknek, akik a vesze-*

K E T T Ő S É L E T F O R M A

A világi életben forgolódo várúrnő és a világtól elvonult apáca kettős életformájának jellegzetes példáival találkozunk Anjou grófjainak családjában a 12. században. *IV. Fulko* gróf első házasságából (volt vagy fél tucat) született leánya, *Ermengarde* a kor jellegzetes előkelő asszonya volt, kapcsolatban állt, levelezett a század vezető szellemeivel, *Robert Arbrissellel*, *Szent Bernáttal*, a jeles költő, *Marbod* rennes-i püspök pedig verses levélben magasztalta testi és lelki szépségét.

Ermengarde első férje, *Vilmos*, *Poitiers* grófja, *Aquitania* hercege (†1127), a híres trubadúr – az első, akinek versei fennmaradtak – volt. A kicsapongó természetű, botránys szerelmeiről hírhedt férj egy idő után eltaszította feleségét, s elvette *Toulouse-i Philippát*. Ermengarde-ot újra férjhez adták, ezúttal *Bretagne* hercegéhez, *Alain Fergant*-hoz. Miután gyermekeik felnőttek, a herceg *Bretagne-t* legidősebb fiára, *III. Conanra* hagyva beállt szerzetesnek, Ermengarde pedig felvette a fátylat, és bevonult Fontevrault-ba.

Hamarosan érdekes társaság verődött össze a kolostorban. 1114-ben megjelent mostohaanyja, apja 5. felesége, a hírhedt *Montforti Bertráda* (a nevezetes Montfort grófok családjából), aki miatt 1095-ben a clermont-i zsinaton maga *II. Orbán* pápa vetette egyházi átok alá a francia királyt, *I. Fülöpöt*. A király ugyanis eltaszította első feleségét, *Flandriai Bertát*, s feleségül vette hűbéresének, Anjou grófjának feleségét, Bertrádát, aki ráadásul még rokona is volt, tehát nemcsak házasságtörésről volt szó, hanem vérfertőzésről (*incestus*) is. Az újdonsült pár nem zavartatta magát emiatt, sőt idővel az egykori férj is megbékült a helyzettel, mert 1106-ban Fulko gróf Angersben vendégül látta a királyt és Bertrádát. Fülöp király két év múlva meghalt, s Bertráda – mintha mi sem történt volna – visszatért Fulkóhoz. Ez a Bertráda vette fel a fátylat 1114-ben Fontevrault-ban, s a következő évben maga az alapító, *Robert* iktatta be egy másik kolostor perjelnéi tisztébe. Megtérésének őszinteségére látszik utalni egy korabeli krónika híradása, amely szerint teste, amely még mindig „*fiatalos volt, s megőrizte teljes szépségét*”, nem bírta a szigorú aszkézist, és Bertráda hamarosan belehalt a szerzetesi élet megpróbáltatásaiba.

Bertráda nem jött egyedül Fontevrault-ba. Vele volt húga, *Izabella* is, aki szintén felvette a fátylat, miután férje, *Raoul de Toesny* – aki Hastingsnél *Hódító Vilmos* zászlóvivője volt, s mint ilyen látható a híres

bayeux-i kárpiton – meghalt. Izabellát egyébként a korabeli források az ókori amazonokkal hasonlítják össze, mert nem átalott páncélinget öltetni és lovon harcba szállni, midőn egy szomszédos grófnővel folytatott elfajult szóváltása a két család három évig tartó háborúskodásához vezetett.

A következő évben, 1115-ben kérte felvételét a kolostorba *Philippa*, akit *Aquitániai Vilmos* Ermengarde eltaszítása után vett feleségül. Ő is megunt a jeles trubadúr kalandzásait (akinek egyébként hat gyermeke született), s beállt apácának. Követte őt leánya, *Audéarde* is.

1120-ban érkezett Ermengarde unokahúga, *Matild*, *V. Fulko* gróf (majd 1131 és 1143 között jeruzsálemi király) leánya, *Plantagenet II. Henrik* angol király nagynénje. Az ő sorsa is a korra jellemzően alakult: 11 éves korában lépett be a kolostorba, de néhány hónap múlva apja kihozta onnan, mert eljegyezte *Vilmos* angol trónörökössel, *I. Henrik* fiával. Az 1118-ban történt házasságkötéskor Matild 13, férje 16 éves volt. Az ifjú férj két év múlva kíséretével együtt hajótörés áldozata lett, s a 15 éves özvegy most már végérvényesen visszatért Fontevrault-ba, ahol 1149-ben, 44 éves korában apátnővé választották.

Matild visszajövetelét azonban Ermengarde nem várta meg. 1119-ben két haláleset nyomán úgy gondolta, hogy ideje visszatérni a világba. Ebben az évben ugyanis meghalt második férje, a bretagne-i herceg, akivel együtt vonultak kolostorba, s ugyanekkor távozott az élők sorából első férjének második felesége, *Philippa* is. Ekkor Ermengarde a reimsi zsinat előtt bepanaszolta Vilmos herceget, amiért elhagyta őt. Az akció nem járt sikerrel: a herceg nem fogadta őt vissza. Egyelőre a kolostorba sem volt kedve visszamenni, hanem néhány évig fia, *III. Conan* bretagne-i herceg udvarában élt.

Hamarosan megismerkedett a kor nagy hatású egyházi szónokával, a cisztercita rend felvirágoztatójával, *Clairvaux-i Szent Bernáttal*, s az ő hatására ezúttal egy cisztercita kolostorba lépett be, sőt magánvagyonából maga is alapított monostort. Közben féltestvére, *V. Fulko* gróf 1131-ben Jeruzsálem királya lett, s az ő hívására 1132-ben néhány cisztercita apáca kíséretében a Szentföldre ment. Három évig élt ott, majd hazatérve abba a redoni kolostorba vonult vissza, ahol második férje, *Alain* herceg utolsó éveit töltötte. Midőn 1147-ben meghalt, férje mellé temették el.

delem tetőfokán a várba bezárva nyugtalanokdtek, olykor arra kényszerítve, hogy egyedül kezeljenek egy-egy vereséget, és maguk induljanak útra, hogy előteremtsék a szomszédoktól a váltságdíjhoz szükséges dénárokat, és ugyancsak ők kaptak szemrehányást, ha nem tudták ügyesen kialakítani a fogságban lévő hitves kiszabadulását. Rosszul mérjük fel az úrnő valódi hatalmát, ha elfelejtjük, hogy férje legtöbbször másfelé lovagolt, és elérhetetlen volt. Igaz, hogy ilyenkor a nemesasszonyok szabadabban éltek, de nagy felelősség nyomta a vállukat, és ahogy akkor mondták, »vigasztalanul«, egyedül, támasz nélkül, ki voltak szolgáltatva saját gyengeségeiknek.”

De valóban gyengék voltak? Egyetérthetünk a jeles francia történésznővel, Régine Pernoud-val, aki könyvet írt a katedrálisok korának asszonyairól: „ha olvassuk e kor krónikáit, és elmerülünk a feudális civilizáció első századai történetének részleteiben, akkor szinte kényszerítően kínálkozik egy észrevétel, az asszonyok legtöbbször erőteljes személyisége hímnemű partnereikkel szemben.”

APÁCÁK ÉS APÁTNŐK

Nem minden nemeslány ment férjhez. Nem mindenki számára akadt megfelelő parti. A hűbérjog szigorúan előírta a hűbértartók oszthatatlanságát, ezért a másod-, harmadszülött fiatal lovagok zöme nem köthetett házasságot, legfőleg akkor, ha sikerült olyan hűbéruat találnia, aki birtokot adott neki, s hozzáadta saját vagy valamelyik vazallusának lányát. Különösen az ezredforduló után kibontakozó demográfiai robbanás idején hemzsegett Nyugat-Európa a nőtlen fiatal férfiktól és a pártában maradt lányoktól. Ez utóbbiak egy része arra is vállalkozott, hogy valamely előkelő lovag ágyasa legyen, de legtöbbjük számára nem volt más lehetőség, mint felvenni a fátylat, azaz kolostorba vonulni. Ugyancsak kolostorban fejezte be életét az özvegyen maradt nemesasszonyok zöme is, továbbá azok, akiket férjük eltaszított vagy valamilyen ürüggyel (rendszerint rokonság címén) elvált tőlük. Végül szép számmal akadtak olyan házaspárok is, aki egy idő után közös megegyezéssel különváltak, s mindketten kolostorba vonultak. A 11. században Hugo clunyi apát kolostort alapított azon házasság számára, akiknek férje – részben az ő rábeszélésére – beállt a híres burgundiai monostor szerzetesei közé.

Női monostorokkal találkozunk már a szerzetesség kialakulásának kezdetén. A 4. századi Egyiptomban az első szerzetesi közösségek alapítója, Pachomiosz házat épített – a férfimonostor mellett – Mária húga és társnői számára. A 6. században Nyugaton is megjelentek az apácakolostorok.

A kettős kolostor szimbolikus ábrázolása 1300 körül. A férfi szerzetesek feladata a liturgia végzése. Az apátnő kezében pásztorbot, mint a püspököké vagy a férfi apátoké

rok. 513-ban Caesarius, Arles püspöke regulát is szerkesztett a helybeli Szent János-monostorban közös életet élő szüzek számára, akiknek élén húga állt. A 6. századtól kezdve nagy számban alapítottak női monostorokat a frank és angolszász királyok, majd a 10. századtól a német uralkodók is, valamint az ő példájukat követve országok előkelő nemzetségei, családjai, elsősorban saját nőrokonai számára.

Ezek a közösségek általában Szent Benedek regulája szerint éltek, az apácák által választott, de időnként az alapító család ál-

tal kijelölt apátnő (abbatissa) vagy kisebb kolostorokban perjelnö (priorissa) vezetése alatt. Ez a regula pontosan megszabta a napi tevékenység ritmusát, időbeosztását: közös imádság váltakozott szellemi munkával (olvasás, másolás), fizikai munkával és pihenéssel. A szerzetesnők között semmiféle különbségtétel nem volt, senkinek nem lehetett személyes tulajdona, egyforma ruhában jártak, közös hálóteremben aludtak, közösen étkeztek. Az apácák szinte kivétel nélkül nemesi származású hölgyek voltak. Szegényebbek nemigen kerül-

hetek be, legfeljebb a szolgálok közé, mert a belépéskor jelentős hozományt kellett adni a kolostor javára. A kolostorok egyébként jelentős vagyonnal: földbirtokkal, uradalmakkal, jobbággyokkal rendelkeztek. Idővel gyakorlattá vált, hogy a fizikai munkákat alacsonyabb származású „laikus nővérek” (*conversae*) végezték.

kolostoregyüttes anyagi szükségleteinek ellátása volt, ám a női monostorba nem léphettek be. Nagyon sok kettős monostor létesült a frank és az angolszász királyságok területén a 6–8. században. Ezek élén az apácák által választott apátnő állt, akinek a férfi szerzetesek is engedelmséggel tartoztak. A kettős monostorok a 9. század-

akkor már 29 éve, 15 éves kora óta volt a kolostor lakója.

A női kolostorok és a kettős kolostorok – különösen a 7. és a 10. század között – koruk vallási és kulturális életének fontos, a férfikolostorokkal egyenrangú, nemegyszer azokat túlszárnyaló jelentőségű központjai voltak. Ilyen volt az angolszász királyságokban a 7. században Whitby kettős kolostora Hilda apátnő vezetése alatt, frank területen a 6. században Poitiers kettős kolostora, ahová Radegonda királyné vonult vissza özvegységében. Ennek a kolostornak volt lakója a középkor egyik legnagyobb himnuszköltője, Venantius Fortunatus is. Északi frank területen a 7. században Bathilda királyné vonult vissza az általa alapított chelles-i kolostorba, amelynek száz évvel később Gizella, Nagy Károly nővére lett az apátnője. A kiemelkedő női kolostorok és apátnők sora a 10. században a Német Királyságban folytatódott, ahol I. Madarász Henrik felesége, Matild alapította Quedlinburg monostorát, s ugyancsak a királyi család egyik nőtagja állt a gandersheimi kolostor élén. Ezekben a kolostorokban a fiatal apácák komoly oktatásban részesültek, nem csak latinul tanultak meg jól, hanem görögül is. A Német-római Császárságot megalapító Nagy Ottó még latinul sem tudott, de az unokahúga által vezetett kolostorban nevelkedő előkelő lányok üres óráikban szívesen olvasták Terentius vígjátékait, s az ő kezükbe kívánt keresztényibb szellemű olvasmányokat adni a gandersheimi apáca, Hrotswitha, midőn Terentiust utánzó drámákat, valamint verses legendákat írt.

A női kolostorok alapításának virágkora a 12. században következett be, midőn az új szerzetesrendek – főleg a ciszterciák, a premontréiek és az ágostonos rendek – nagy számban fogadtak be nőket a soraikba. Százával létesültek új női kolostorok, mégsem tudták kielégíteni a növekvő igényeket. E kolostorok feladata, mint egy korabeli írás kifejti, hogy „olyan helyekké legyenek, ahol érett asszonyok, akik belefáradtak a házasság szabadosságaiába, megtisztulhassanak múltbeli tévelygéseiktől, és méltókká váljanak arra, hogy elnyerjék Krisztus ölelését. A házasságtól megszabadult nemesasszonyok választották ezt a helyet, annál türelmesebben nyugodva bele a házasság örömeinek elvesztésébe, mivel ráébredtek, hogy milyen rövidnek és szomorúsággal teltek annak gyönyörei”. A női kolostorok számának gyors növekedése idővel visszahatást szült a férfi szerzetesek körében. A 12. század végén a premontréi rend egyetemes káptalanja úgy határozott, hogy „mostantól kezdve több nővért nem veszünk fel”.

A női kolostorok sajátos változatát képviselték az ún. kettős monostorok, ahol egymás mellett vagy egy épületegyüttesben (rendszerint a templom két oldalán) volt elhelyezve egy női és egy férfiszerzetes-ház. A férfi szerzetesek feladata ebben az esetben az apácák lelki gondozása és a

ban eltűntek, majd a 11. században jelentek meg újra. Ekkor már ritka a kettős monostorokban a női vezetés, többnyire férfi apátok és perjelek álltak az intézmények élén. Kivételt képezett Franciaországban a fontevrault-i közösség. Alapítója Robert d'Arbrissel (†1117) nagy hatású vándorprédikátor volt, aki nagyszámú követőjét és tanítványát – akik közt többségben voltak a nők – 1099-től kettős monostorokban telepítette le. Az anyakolostor Fontevraultban négy monostorból állt, három a nők, egy a férfiak számára. Mivel a rend az alapító szándéka szerint a nőkért, a nők számára létesült, végrendelete értelmében minden kettős monostor élén apátnő, illetve perjel nő állt, mégpedig olyan, aki nem szűz, hanem élt már házasságban, vagyis özvegy. A kezdeményezésnek nagy sikere volt: a 12. század közepén 5 ezerre becsülték a közösség tagjainak számát. Fontevrault első apátnője egy előkelő fiatal özvegy volt, Petronille de Craon, Chemillé urának felesége, aki 20 éves korában megözvegyült, belépett a kolostorba, s 22 évesen apátnő lett. Ő 35 évig állt a közösség élén. Utódává 1149-ben Anjou Matildot választották, V. Fulko gróf (1131 és 1143 között jeruzsálemi király) leányát, Plantagenet II. Henrik angol király nagynénjét, az angol trónörökös özvegyét, aki

E kolostorok és apátnők nemcsak koruk kulturális életében játszottak kiemelkedő szerepet. A legtöbb kolostor jelentős földbirtokkal, uradalmakkal, jobbágycsaládok százaival rendelkezett, ezek irányítása is az apátnő feladata volt. Végül, de nem utolsósorban, ezek az apátnők – családi kapcsolataik és monostoruk tekintélye révén – befolyást gyakoroltak a politikára is.

R. W. Southern, a kiváló angol medievalista és egyháztörténész így jellemzi e kora középkori kolostorok apátnőit: „Parancsoló természetű, félelmetes hölgyek voltak, nem feledkeztek meg róla, hogy az uralkodó osztályhoz tartoznak. Apácakolostoraikhoz általában férfi szerzetesek közösségeit csatolták, hogy ezek kiszolgáltassák a szentségeket, és a világi adminisztráció szükséges teendőit elvégezzék, s az előkelő apátnő olyan szellemben kormányozta az egész szervezetet, mint aki hozzászokott a parancsoláshoz. A sötét középkor e hölgyeinek nevéhez néhány kiemelkedő vallásos és irodalmi alkotás fűződik, de ragyogó függetlenségük nem tartott sokáig. Ahogy a társadalom szervezettebbé vált és egyházi vonatkozásban megszilárdult, előtérbe került a férfiuralom szükségessége.”

Előkelő udvarhölgyek

A férfiuralom megvalósítása a gyakorlatban nem volt könnyű dolog. A ciszterci-ta rend vezetői például a 12. század végén és a 13. században kemény küzdelmet vívtak a spanyolországi arisztokratikus monostorok apátnőivel, akik teljes függetlenséget élveztek, s nem sokat törődtek az egyetemes káptalan határozataival. A pápa is megbotránkozva értesült róla, hogy ezek az apátnők prédikálnak a szószékről, gyónatják apácáikat. Hiába próbálták korlátozni a női kolostorok számát, azok gomba módra szaporodtak, s német nyelvterületen, Németalföldön és az Ibér-félszigeten többszörösen meghaladták a férfiakét. A rendi vezetés hasztalan próbálta az apácákat a férfi apátok fennhatósága alá kényszeríteni. Az apácakolostorokban zavargások törtek ki, s végül is az egyetemes káptalan kénytelen volt visszavonni, illetve enyhíteni a női kolostorok szabadságát korlátozó rendelkezéseket.

Érthető tehát, hogy számos nemesi származású, előkelő hölgy úgy érezte, hogy kolostorba lépve, majd idővel annak élére kerülve nagyobb szabadságot élvez, több lehetőséggel, mozgástérrel bír – ma azt mondanánk, hogy inkább „megvalósíthatja önmagát” –, mint házasságban, várúrnóként, ahol – elvi egyenjogúság ide, társi viszony oda – mégiscsak alá volt rendelve férjének.

Az apácák jelentős része nem a tökéletességre törekedve lépett kolostorba, hanem azért, mert nem kínálkozott számára más alternatíva. Természetesen igen sokan voltak – és számuk a 12–13. században egyre növekedett –, akik teljes meggyőződéssel és odaadással vállalták a Krisztusnak szentelt szüzek életét. Közülük kerültek ki a kor nagy női szentjei (pl. IV. Béla leánya, *Szent Margit*) vagy kiemelkedő misztikus írói (*Bingeni Hildegard*, *Magdeburgi Mechtild*, *Hackeborni Mechtild*, *Nagy Szent Gertrúd*). Voltak azonban, elsősorban az előkelő özvegyek között, akik a kolostort valamiféle menedéknek tekintették, ahol – ha szerényebb körülmények között is – folytathatják korábbi életvitelüket. Ők szolgálóik, udvaruk nemesasszonyai kíséretében vonultak be a monostorba, látogatókat fogadtak s kijárogattak. Bár a regulák előírták a klauzúrát, a kolostor teljes elzárását a külvilágtól, a legtöbb kolostorban ezt nem vették szigorúan. Mivel e téren egyre több visszásság mutatkozott, VIII. Bonifác pápa 1298-ban kötelezővé tette minden kolostorban a szigorú klauzúrát. Ennek azonban nem volt tartós hatása. A késő középkorban gyakran találunk arra is utalást, hogy a kolostorokban divatos ruhákban jártak, ékszereket viseltek, kutyákat, majmokat tartottak, táncoltak s egyéb világi szokásoknak hódoltak. Mindez nagyban aláásta a kolostori fegyelmet.